

YLIOPPILASTUTKINTOLAUTAKUNTA
STUDENTEXAMENSNÄMNDEN

Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa

Hyväksytty 29.3.2019, julkaistu 12.4.2019

Nämä koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottamista ylioppilastutkinnossa koskevat määräykset ja ohjeet sisältävät lukiolakiin ja lakiin ylioppilastutkinnosta sekä lautakunnan yleisiin määräyksiin ja ohjeisiin perustuvaa tekstiä.

Tekstissä olevat pykälämerkinnät viittaavat lukiolakiin (714/2018), lakiin ylioppilastutkinnosta (xxx/2019), yhdenvertaisuuslakiin (1325/2014 ja hallintolakiin (434/2003), ellei toisin ilmoiteta. Viittaukset uuteen lakiin ylioppilastutkinnosta (xxx/2019) päivitetään, kun laki on julkaistu Suomen säädöskokoelmassa.

Nämä määräykset ja ohjeet koskevat ensimmäisen kerran syksyn 2019 tutkinnon toimeenpanoa.

1 Yleiset periaatteet	1
2 Hakemukset koesuoritusta heikentävän syyn ottamisesta huomioon ylioppilastutkinrossa	2
2.1 Erityisjärjestelyt äkillisessä ja ennakoimattomassa tilanteessa	3
3 Koetilanteen erityisjärjestelyt	4
3.1 Lisäaika kokeen suorittamiseen	5
3.2 Erillinen pienryhmätila	5
3.3 Lepäämiseen tarkoitettu tila	5
3.4 Oikeus suurentaa kirjasinkokoa tai käyttää suurempaa näyttöä	6
3.5 Näkövammaisen apuvälineillä suoritettava koe	6
3.6 Ääniaineistoiltaan rajoitettu koe	7
3.7 Avustajan käyttö	7
3.7.1 Avustettu tulostus ja skannaus	8
4 Ylioppilastutkinrossa huomioon otettavat koesuoritusta heikentävät syyt	9
4.1 Sairaus ja vamma	9
4.1.1 Kuulovamma	9
4.1.2 Näkövamma	9
4.2 Lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus	10
4.3 Erityisen vaikea elämäntilanne	11
4.4 Vieraskielisen kokelaan opetuskielen puutteellinen hallinta	11
5 Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen arvostelussa	13
6 Muutoksenhaku päätökseen	13
7 Voimaantulo ja siirtymäsäännös	14

1 Yleiset periaatteet

Kokelas voi sairauden, vamman, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden, vieraskielisyyden taikka muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi suorittaa ylioppilastutkinnon kokeet poikkeavasti (laki ylioppilastutkinnosta xxx/2019 9 § 1 mom.). Edellä mainitut syyt eivät automaattisesti oikeuta erityisjärjestelyiden käyttöön, vaan edellytyksenä on, että syy estää kokelasta suorittamasta koetta samalla tavoin kuin muut kokelaat.

Erityisjärjestelyiden tarkoituksena on luoda kokelaille kohtuulliset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kokeiden suorittamiseen. Erityisjärjestelyiden sisältö määräytyy tapauskohtaisesti syiden luonteen ja niiden aiheuttamien vaikeuksien asteen mukaisesti. Lukio-opinnoissa tai muissa opinnoissa havaittu tuen tarve ja toteutetut tukitoimet toimivat yhtenä perusteena erityisjärjestelyiden tarvetta arvioitaessa. Muitakin perusteita voidaan käyttää erityisjärjestelyiden myöntämiselle. Vammaisten kokelaiden osalta erityisjärjestelyt täydentävät yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 15 §:n säännöstä, jonka mukaan koulutuksen järjestäjän on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa saada koulutusta.

Jos kokelaan koesuoritusta on heikentänyt sairaus, vamma tai muu niihin rinnastettava erityisen painava peruste, eikä erityisjärjestelyjen voida katsoa olevan riittäviä turvaamaan kokelaan edellytykset suorittaa koe yhtäläisesti muihin kokelaisiin nähden, voi Ylioppilastutkintolautakunta ottaa tämän arvostelussa huomioon (laki ylioppilastutkinnosta xxx/2019 18 § 3 mom.). Tarkoituksena on turvata sellaisten kokelaiden asemaa, jotka mainittujen perusteiden vuoksi ovat muita kokelaita heikommassa asemassa koetta suorittaessaan. Poikkeavaan arvosteluun suhtaudutaan kuitenkin pidättyvästi, sillä se muodostaa poikkeuksen kokelaiden yhdenvertaisen kohtelun periaatteesta. Poikkeavaa arvostelua sovelletaan vain, jos erityisjärjestelyitä ei voida pitää riittävinä turvaamaan kokeen yhtäläisiä suorittamismahdollisuuksia, riippumatta siitä, onko erityisjärjestelyitä haettu tai käytetty. Poikkeava arvostelu ei vaikuta heikentävästi muiden kokelaiden arvosteluun tai arvosanoihin.

Ylioppilastutkintolautakunta päättää erityisjärjestelyjen käytöstä sekä koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottamisesta arvostelussa kokelaan tai hänen huoltajansa tekemän hakemuksen perusteella. Äkillisessä ja ennakoimattomassa tilanteessa erityisjärjestelyiden käytöstä voi päättää myös rehtori (laki ylioppilastutkinnosta xxx/2019 9 § 2 mom.).

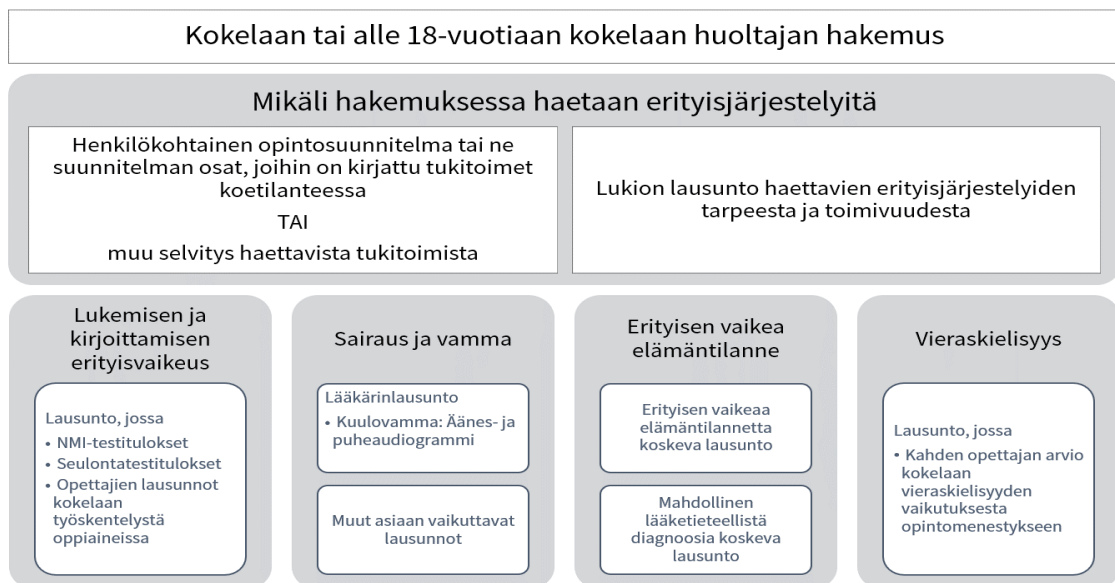

2 Hakemukset koesuoritusta heikentävän syyn ottamisesta huomioon ylioppilastutkinnoissa

Hakemus koesuoritusta heikentävän syyn ottamisesta huomioon ylioppilastutkinnoissa tehdään kirjallisesti Ylioppilastutkintolautakunnalle. Koesuoritusta heikentävinä syinä otetaan huomioon sairaus tai vamma, erityisen vaikea elämäntilanne, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus tai vieraskielisen kokelaan opetuskielen puutteellinen hallinta. Hakemus tehdään viimeistään silloin, kun kokelas ilmoittautuu tutkintoon ensimmäisen kerran. Hakemuksen voi tehdä myös hajautetun tutkinnon ollessa kesken, jos tarve havaitaan tutkinnon aloittamisen jälkeen.

Mikäli hakemuksessa haetaan erityisjärjestelyjä, tulee hakemuksen sisältää kokelaan henkilökohtainen opintosuunnitelma tai ne suunnitelman osat, joihin on lukiolain (714/2018) 28 § 2 mom. mukaisesti kirjattu tukitoimet koetilanteissa, tai muu selvitys haetuista tukitoimista. Lukio-opinnoissa tai muissa opinnoissa havaittu tuen tarve ja toteutetut tukitoimet ovat keskeinen peruste erityisjärjestelyiden tarvetta arvioitaessa. Mikäli kokelas ei ole saanut tukitoimia, hakemuksen selvityksessä tulee yksilöidä, miten koesuoritusta heikentävä syy vaikuttaa ylioppilastutkinnoissa suoriutumiseen ja miksi erityisjärjestely on tarpeen kohtuullisen ja yhdenvertaisen aseman luomiseksi.

Lisäksi hakemukseen liitetään lukion lausunto haettavien erityisjärjestelyiden tarpeesta, toimivuudesta ja kohtuullisuudesta. Jos kokelaalla on ollut mahdollisuus erityisjärjestelyihin opintojen aikana, tulee lausunnosta käydä ilmi, onko kokelas käyttänyt näitä järjestelyitä ja ovatko ne olleet hänelle tarpeellisia. Muista hakemukseen tarvittavista liitteistä kerrotaan tarkemmin ohjeisessa kaaviossa ja luvussa 4 Huomioon otettavat koesuoritusta heikentävät syyt.

Kaavio: Osat, joista hakemus koesuoritusta heikentävän syyn ottamisesta huomioon ylioppilastutkinnoissa koostuu.

Ennen kuin kokelas ryhtyy hakemaan lautakunnalta erityisjärjestelyjä ja hankkimaan tarvittavia liitteitä, hänen on syytä keskustella tarvittavista erityisjärjestelyistä sekä niiden toteuttamisesta lukion rehtorin kanssa.

Hakemus on toimitettava lautakuntaan viimeistään

- kevään tutkinnon osalta 30. marraskuuta ja
- syksyn tutkinnon osalta 30. huhtikuuta.

Myöhässä toimitetut tai puutteelliset hakemukset käsitellään, mutta erityisjärjestelyt pannaan toimeen aikaisintaan seuraavalla tutkintokerralla. Poikkeuksena ovat erityisjärjestelytarpeet, jotka ilmenevät äkillisesti yllä ilmoitettujen päivämäärien jälkeen (ks. myös luku 2.1 Erityisjärjestelyt äkillisissä sairaustapauksissa).

Päätöksenteon nopeuttamiseksi lautakunta toivoo, että hakemuslomakkeena käytetään tähän tarkoitukseen laadittua, hakemuksen kirjoittamishetkellä voimassa olevaa lautakunnan lomaketta. Ylioppilastutkintolautakunta suosittaa, että kokelas tai hänen huoltajansa tekee hakemuksen yhdessä lukion kanssa lukiolle tarkoitettun asiointipalvelun välityksellä. Jos asiointipalvelua ei voida käyttää, hakemuslomake on tulostettavissa lautakunnan verkkosivuilta. Hakemusten arvioinnin yhteismitallisuuden sekä kokelaiden oikeusturvan ja edun vuoksi on välttämätöntä, että hakemukseen merkitään kaikki pyydetyt tiedot. Lautakunta ei palauta sille lähetettyjä lausuntoja.

Lautakunta lähettää päätöksen kokelaalle sekä tiedoksi lukiolle. Lautakunnan tekemä päätös on valitusajan päättymisen jälkeen lautakuntaa ja lukiota sitova, ja siitä voi poiketa ainoastaan kokelaan suostumuksella. Jos päätös ei ole tullut noin kaksi viikkoa ennen ylioppilastutkinnon kokeiden alkua, tulee asianomaisen ottaa asian tarkistamiseksi yhteyttä lautakuntaan. Jos kokelas peruuttaa hakemuksensa, siitä on ilmoitettava kirjallisesti lautakuntaan.

Erityisjärjestelypäätöksen voimassaolo arvioidaan tapauskohtaisesti, kuitenkin niin, että päätös on voimassa korkeintaan kuusi vuotta. Ylioppilastutkintolautakunta säilyttää hakemuksia järjestelmissään kuusi vuotta, minkä jälkeen ne tuhoetaan.

2.1 Erityisjärjestelyt äkillisessä ja ennakoimattomassa tilanteessa

Jos äkillinen tai ennakoimaton tilanne vaikuttaa ylioppilastutkinnon suorittamiseen, tulee kokelaan tai hänen huoltajansa välittömästi ottaa yhteyttä lukion rehtoriin. Jos kokelaalla on hajautuskertoja tai uusimiskertoja jäljellä, tulee arvioida, onko kokelaan edun mukaista hakea ilmoittautumisen mitätöintiä esimerkiksi lääkärintuomion perusteella vai suorittaa koe erityisjärjestelyitä hyödyntäen.

Rehtori voi päättää, että kokelas suorittaa kokeensa erillisessä pienryhmätilassa tai erillisessä yksilötilassa tai että hänelle tarjotaan mahdollisuutta hyödyntää lepäämiseen tarkoitettua tilaa. Rehtori arvioi, onko järjestely kohtuullisesti toteutettavissa ja tarpeen kyseisessä äkillisessä ja ennakoimattomassa tilanteeseensa.

Rehtori päättää erityisjärjestelyistä vain sellaisissa äkillisissä ja ennakoimattomissa tilanteissa, joissa erityisjärjestelyitä koskevaa hakemusta ei ehditä tehdä Ylioppilastutkintolautakunnalle. Tällaisissa tilanteissa erityisjärjestely myönnetään vain yhdeksi koepäiväksi kerrallaan.

Lisäaika tai muut kuin yllä kuvatut erityisjärjestelyt edellyttävät aina yhteydenottoa lautakuntaan, jotta kokelaan ja lukion tilanteen lisäksi otetaan huomioon kaikkien kokelaiden yhdenvertainen kohtelu tutkinnossa. Kokonaisarvion pohjalta vaihtoehtoina ovat esimerkiksi rehtorin päätös kyseiselle koepäivälle, lautakunnan päätös jäljellä oleville koepäiville tai jokin muu ratkaisu. Päätös erityisjärjestelystä tehdään ehdollisena, jos äkillisestä ja ennakoimattomasta tilanteesta tarvitaan lääkärintlausunto tai muita selvityksiä kokeen jälkeen.

Jos kokelaalla on lautakunnan päätöksellä myönnetty ehdollinen erityisjärjestely esimerkiksi sairauskohtauksen varalle, rehtori arvioi erityisjärjestelyn tarpeen koetilanteessa. Tieto erityisjärjestelyn toteuttamisesta merkitään koepöytäkirjaan.

Äkillinen ja ennakoimaton tilanne voidaan hakemuksesta ottaa arvostelussa huomioon siten, kuin määrätään luvussa 5 Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen arvostelussa. Hakemus on toimitettava viipymättä Ylioppilastutkintolautakunnalle.

3 Koetilanteen erityisjärjestelyt

Kokelaalle voidaan erityisjärjestelyinä myöntää asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta kokelas voi yhdenvertaisesti muiden kanssa suorittaa ylioppilastutkinnon. Erityisjärjestelyiden myöntämisessä otetaan huomioon, että ne ovat kohtuullisesti kaikissa lukioissa toteutettavissa ja etteivät ne vaaranna koesalaisuutta tai koesuoritusten tietoturvaa.

Kokelaan tulee tutkintoon ilmoittautuessaan varmistaa, että lukio, johon hän ilmoittautuu suorittamaan tutkintoa, on tietoinen hänelle aiemmin myönnettyistä erityisjärjestelyistä.

Ilman lautakunnan erillistä lupaa kokelaalla saa olla tarvittaessa käytössään

- resepti- ja käsikauppalääkkeitä
- sairauden hoidossa välttämättömiä välineitä
- vammaisuuden edellyttämät tavanomaiset apuvälineet
- suurennuslasi, lisävalaisin tai värillinen viivain tai kalvo.

Kokelaan tuomat välineet ja lääkkeet tarkistetaan ennen kokeen alkamista. Langattomia elektronisia laitteita saa tuoda koetilaan vain lääkärintodistuksen perusteella. Kokelaan pitää etukäteen tiedottaa rehtoria näiden laitteiden toiminnallisuuksista ja käyttötavoista, jotta valvojat kykenevät valvomaan niiden käyttöä.

Koetilan istumajärjestystä laadittaessa sijoittelussa voidaan ottaa huomioon kokelaan erityiset tarpeet.

Seuraavassa (3.1–3.7) on lueteltu erityisjärjestelyt, jotka lautakunta on arvioinut kohtuullisiksi ja asianmukaisiksi ylioppilastutkinnossa. Näiden erityisjärjestelyiden käyttö tutkinnossa vaatii lautakunnan päätöksen. Lautakunta voi päätöksellään myöntää myös muita kohtuullisia ja asianmukaisia erityisjärjestelyitä tapauskohtaisesti syiden luonteen ja niiden aiheuttamien vaikeuksien asteen mukaisesti.

3.1 Lisäaika kokeen suorittamiseen

Kokelas voi saada erityisjärjestelynä lisäaikaa kokeen suorittamiseen. Lisäajan tarkoitus on antaa lisää vastausaikaa kokelaille, joiden kokeen suorittaminen on hidasta, jotka tarvitsevat lepotaukoja kokeesta suoriutuakseen tai jotka tarvitsevat lisäaikaa sairauden hoitotoimenpiteisiin kokeen aikana. Lisäaikaa voidaan myöntää kaksi tuntia.

3.2 Erillinen pienryhmätila

Kokelas voi saada erityisjärjestelynä oikeuden suorittaa tutkinnon kokeet erillisessä pienryhmätilassa, jossa koetta suorittaa korkeintaan kahdeksan kokelasta. Kokelasmäärästä voi poiketa tilaa hyödyntävien kokelaiden suostumuksella. Erillinen pienryhmätila voidaan järjestää myös varsinaiseen koetilaan esimerkiksi sermein. Lukion on järjestettävä erilliseen tilaan valvonta.

Kuulovammaisen kokelaan erityisjärjestelyt erillisessä tilassa edellyttävät, että tila on mahdollisimman hiljainen, jotta kuunteluolosuhteet ovat kokelaalle sopivat.

Poikkeustapauksissa kokelas voi saada oikeuden suorittaa kokeen yksin omassa erillisessä yksilötilassaan. Tällainen poikkeustilanne syntyy, jos erillinen pienryhmätila ei ole riittävä ja kokelaalla on erityisen painavat terveydelliset perusteet tai jos kokelaan kokeen suorittaminen voi haitata muiden kokelaiden kokeen suorittamista.

3.3 Lepäämiseen tarkoitettu tila

Kokelas voi saada erityisjärjestelynä oikeuden käyttää erillistä tilaa lepäämistä varten. Kokelas ei saa tilassa vastata koetehtäviin tai tehdä muistiinpanoja. Erityisjärjestely on tarkoitettu kokelaille, jotka kykenevät suorittamaan kokeen varsinaisessa koetilassa. Lepäämiseen tarkoitettu tila voidaan järjestää myös varsinaiseen koetilaan esimerkiksi sermein. Lukion on järjestettävä tilaan valvonta, jotta kokelaat eivät pääse tilassa kommunikoimaan keskenään. Lepäämiseen tarkoitettua tilaa valvovan henkilön ei tarvitse täyttää lautakunnan Yleisten määräysten ja ohjeiden määrittämiä valvojan vaatimuksia koejärjestelmän hallinnasta.

3.4 Oikeus suurentaa kirjasinkokoa tai käyttää suurempaa näyttöä

Kokelaalle voidaan erityisjärjestelynä myöntää

- oikeus suurentaa kirjasinkokoa
- oikeus käyttää näyttöä, joka on enimmäiskooltaan suurempi kuin Kokelaan tietokonetta koskevissa ohjeissa on määritelty (ks. Yleiset määräykset ja ohjeet, liite 2)
- molemmat edellä mainituista.

Lautakunnan Yleisten määräysten ja ohjeiden kohta Kokelaan tietokone ja lisälaitteet koskee myös näyttöjä.

Lukion tulee sijoittaa näitä erityisjärjestelyitä hyödyntävät kokelaat esimerkiksi koetilan takariviin siten, että heidän tuottamansa vastaukset eivät näy muille kokelaille.

3.5 Näkövammaisen apuvälineillä suoritettava koe

Kokelaalle voidaan myöntää erityisjärjestelynä oikeus suorittaa näkövammaisen apuvälineillä suoritettava koe. Koe voi rakenteeltaan, tehtävämääriltään ja pisteytykseltään erota lautakunnan koekohtaisissa määräyksissä ilmoitetusta, mutta kokeen maksimipistemäärä ja arvosanojen pisterajat ovat samat kuin muiden kokelaiden suorittamassa kyseisen aineen kokeessa. Koe laaditaan siten, että myös vaikeasti näkövammaisen kokelas voi vastata kokeeseen ja saavuttaa korkeimman arvosanan.

Kokelas suorittaa kokeen omalla tietokoneellaan koneen omassa käyttöjärjestelmässä. Koneessa voi ruudunlukuohjelmiston lisäksi olla muitakin kokelaan tarvitsemia apuvälineitä. Myös piste-kirjoitusta tuottava laite voidaan kytkeä tietokoneeseen. Tietokoneessa ei saa olla koesuoritusta edistäviä aineistoja eikä se saa olla yhdistettynä internettiin. Erityisjärjestelyhakemuksessa on listattava kokeessa hyödynnettävät apuohjelmat.

Tutkintoon ilmoittautuessaan erityisjärjestelypäätöksen saanut kokelas ilmoittautuu näkövammaisten apuvälineillä suoritettavaan kokeeseen. Ilmoittautuminen näkövammaisten apuvälineillä suoritettavaan kokeeseen on sitova. Lukion tulee tutkinnon materiaalitilauksen yhteydessä ilmoittaa niiden kokelaiden lukumäärä, jotka suorittavat erityisjärjestelypäätöksen mukaisen kokeen.

3.6 Ääniaineistoiltaan rajoitettu koe

Kuulovammaiselle kokelaalle voidaan myöntää erityisjärjestelynä oikeus suorittaa ääniaineistoiltaan rajoitettu koe. Koe voi rakenteeltaan, tehtävämääriltään ja pisteetykseltään erota lautakunnan koekohtaisissa määräyksissä ilmoitetusta, mutta kokeen maksimipistemäärä ja arvosanojen pisterajat ovat samat kuin muiden kokelaiden suorittamassa kyseisen aineen kokeessa. Koe laaditaan siten, että myös vaikeasti kuulovammainen kokelas voi vastata kokeeseen ja saavuttaa korkeimman arvosanan.

Tutkintoon ilmoittautuessaan erityisjärjestelypäätöksen saanut kokelas ilmoittautuu ääniaineistoiltaan rajoitettuun kokeeseen. Ilmoittautuminen ääniaineistoiltaan rajoitettuun kokeeseen on sitova. Lukion tulee tutkinnon materiaalilauksen yhteydessä ilmoittaa niiden kokelaiden lukumäärä, jotka suorittavat erityisjärjestelypäätöksen mukaisen kokeen.

3.7 Avustajan käyttö

Kokelas voi saada erityisjärjestelynä oikeuden avustajan käyttöön ylioppilastutkinnon kokeissa. Avustajan käytön edellytys on, että kokelas ei ilman avustajaa pysty tekemään tutkinnon kokeita.

Avustajia on kahdenlaisia:

1. Avustaja tukee kokelaan suoriutumista koetilanteessa, kuten auttaa muiden kuin kokeen suorittamiseen käytettävien apuvälineiden käytössä tai käyttää kokelasta WC:ssä, mutta ei auta kokelasta koesuorituksen tekemisessä.
2. Avustaja auttaa kokelasta koesuorituksen tekemisessä kokelaan pyyntöjen mukaisesti. Avustaja voi tuottaa kokelaan ilmaisemat vastauksen koejärjestelmään, mutta kokelas on kuitenkin itse vastuussa vastauksen sisällöstä. Avustaja ei saa oma-aloitteisesti edistää vastausten muodostamista. Avustaja voi lukea ääneen koetehtävät aineistoi-
neen ja kuvailla tarvittavia yksityiskohtia. Avustaja voi käyttää kokeen suorittamisessa tarvittavia välineitä. Koetilaisuudet, joissa käytetään tällaista avustajaa, järjestetään erillisessä yksilötilassa ja äänitetään tai videoidaan. Tallenteet toimitetaan tutkinnon jälkeen lautakuntaan.

Hakemuksessa tulee yksilöidä, kumpaan ryhmään kuuluvaa avustajaa haetaan.

Avustaja ei saa samaan aikaan toimia kokeen valvojana.

Jos Kansaneläkelaitos on myöntänyt kokelaalle oikeuden kuulovammaisen, kuulonäkövam-
maisen tai puhevammaisen henkilön opiskelutulkkaukseen, kokelas voi käyttää tulkkia ilman erillistä erityisjärjestelypäätöstä ylioppilastutkinnon kokeiden aloituksessa ja lopetuksessa. Kokeiden aikana tulkki voi olla tavoitettavissa, jotta tulkkausta tarvitseva kokelas voi kokeen aikana tai sen keskeytyessä kommunikoida valvojan kanssa ja saa samat toimintaohjeet kuin muutkin kokeen suorittajat. Tulkkaus ei koske tehtävien ja vastausten sisältöä.

Koetilaisuudessa avustavan henkilön tulee olla esteetön hallintolain (434/2003) 28 § esteellisyysperusteiden mukaan. Henkilö on esteellinen, mikäli hän on kokelaan puoliso, lapsi, lapsenlapsi, sisarus, vanhempi, isovanhempi tai muuten erityisen läheinen henkilö samoin kuin tällaisen henkilön puoliso; vanhempien sisarus sekä hänen puolisonsa, sisaruksen lapsi ja entinen puoliso sekä vastaava puoliskulainen. Puolisolla tarkoitetaan aviopuolisoa sekä avioliitonomaisissa olosuhteissa eläviä henkilöitä. Henkilö on myös esteellinen, jos hän asuu samassa taloudessa.

Rehtorin velvollisuus on tarkistaa, että avustaja tai tulkki ei ole esteellinen.

3.7.1 Avustettu tulostus ja skannaus

Tilanteessa, jossa terveydelliset perusteet ovat erityisen painavat ja muut erityisjärjestelyt eivät ole riittäviä, kokelas voi saada oikeuden avustettuun tulostukseen ja skannaukseen kokeessa. Esimerkiksi kokelaan vakava neurologinen sairaus tai vamma, joka estää häntä suorittamasta ylioppilastutkinnon koetta tietokoneella, voi olla tällainen erityisen painava peruste.

Kokelaan tulee liittää hakemukseensa lääkärintodistus, josta käy ilmi, että kokeen suorittaminen tietokoneella ei ole mahdollista. Hakemuksesta ja sen liitteenä olevista lausunnoista tulee ilmetä, mitä erityisjärjestelyjä on käytetty ja miksi muut erityisjärjestelyt eivät ole riittäviä.

Avustetussa tulostuksessa ja skannauksessa avustaja toimii aiemmin todetun roolin 2 mukaisena avustajana.

Avustetussa tulostuksessa ja skannauksessa avustaja tulostaa erillisellä avustajan koneella tehtävälilehden, aineistovälilehden sekä mahdolliset sellaiset erilliset aineistot, jotka ovat tulostettavissa. Myös kokeen aikana avustaja voi kokelaan pyynnöstä tulostaa tarvittavia asioita kokeesta (esim. suurennoksia tai yksityiskohtia).

Kokelas voi kokeen aikana suullisesti tai tulosteisiin merkitsemällä tai konseptipaperille kirjoittamalla ilmoittaa vastauksen avustajalle. Avustaja merkitsee tai kirjoittaa vastaukset kokeen vastaukselle varattuun kohtaan tai tekstin tuottamista edellyttävissä tehtävissä kirjoittaa tai skannaa konseptipaperille kirjoitetun vastauksen ja liittää sen kuvana vastauskenttään.

4 Ylioppilastutkinnossa huomioon otettavat koesuoritusta heikentävät syyt

4.1 Sairaus ja vamma

Jotta sairaus tai vamma voidaan ylioppilastutkinnossa ottaa huomioon, tulee kokelaan tai hänen huoltajansa hankkia lääkärin lausunto sairaudesta tai vammasta sekä muut tilanteen selvittämiseen tarvittavat liitteet. Lääkärinlausunnosta tulee ilmetä diagnoosi, sairauden tai vamman vaikutukset kokeiden suorittamiseen ja lääkärin erikoisala, ja siinä tulee olla lääkärin allekirjoitus.

Sairauden tai vamman perusteella voidaan kokelaalle myöntää erityisjärjestelyjä ylioppilastutkinnon kokeiden suorittamista varten. Myös raskaudesta johtuvien tarpeiden perusteella voidaan myöntää erityisjärjestelyjä.

Ylioppilastutkintolautakunta luokittelee sairauden tai vamman vaikutuksen koesuoritukseen neliportaisella asteikolla: ei vaikuta, vaikuttaa jonkin verran, vaikuttaa merkittävästi ja vaikuttaa erittäin paljon. Luokittelu vaikuttaa sairauden tai vamman huomioon ottamiseen arvostelussa (ks. luku 5 Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen arvostelussa).

4.1.1 Kuulovamma

Hakemukseen kuulovamman ottamisesta huomioon ylioppilastutkinnossa on liitettävä audiologiaan, foniatriaan tai korva-, nenä- ja kurkkutauteihin erikoistuneen erikoislääkärin lausunto. Lausuntoon on liitettävä äänes- ja puheaudiogrammi. Lääkärinlausunnosta tulee käydä ilmi diagnoosi ja lääkärin erikoisala.

Jos kuulovammainen kokelas ei pysty selviytymään kuuloa vaativista tehtävistä, hän voi hakea erityisjärjestelynä ääniaineistoiltaan rajoitettua koetta. Erityisjärjestelyä voi hakea jo lukio-opintojen alkupuolella.

4.1.2 Näkövamma

Hakemukseen näkövamman ottamisesta huomioon ylioppilastutkinnossa on liitettävä näkövammaa koskeva lääkärinlausunto.

Jos näkövammainen kokelas ei pysty selviytymään näköä vaativista tehtävistä, hän voi hakea erityisjärjestelynä näkövammaisten apuvälineillä suoritettavaa koetta. Erityisjärjestelyä voi hakea jo lukio-opintojen alkupuolella.

4.2 Lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus

Jotta lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus voidaan ylioppilastutkinnossa ottaa huomioon, tulee kokelaan hankkia asiaa koskeva lausunto. Lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeudesta ja sen vaikeusasteesta antaa lausunnon asiaan perehtynyt erityisopettaja, psykologi tai puheterapeutti. Erityisopettajalla tarkoitetaan tässä henkilöä, joka täyttää valtioneuvoston asetuksen opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998) 11 a §:n mukaiset kelpoisuusvaatimukset ja psykologilla oppilaitoksen oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) tarkoitettua psykologia.

Lausuntoon tarvitaan myös vähintään kahden eri aineryhmän opettajan lausunnot kokelaan suoriutumista. Lautakunta suosittelee, että äidinkielen ja kirjallisuuden opettajan lisäksi lausuntonsa antaa kielenopettaja, reaaliaineen opettaja tai matematiikan opettaja sen mukaan, mitä aineita koskevia erityisjärjestelyjä kokelaalle haetaan.

Lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden arvioinnissa ylioppilastutkintoa varten tulee käyttää Niilo Mäki Instituutin (NMI) Lukemis- ja kirjoittamistaitojen yksilötestiä nuorille ja aikuisille -testistöstä seuraavia testejä:

- Sanalista, aika
- Pseudosanalista, aika
- Teksti, luetut sanat yhteensä
- Sanalista, oikein luetut
- Pseudosanalista, oikein luetut
- Teksti, oikeellisuusprosentti

Seulontatesteinä suositellaan käytettäväksi NMI:n Lukivaikeuksien seulontamenetelmä nuorille ja aikuisille -testistöä.

Lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden selvittämiseksi voi näiden testien lisäksi tarvittaessa käyttää myös muita testejä. Kokelaan oikeusturvan vuoksi tulee käyttää sellaisia testejä, jotka on kehitetty perusopetuksen vuosiluokkien 7–9 ja lukion opiskelijoiden valtakunnalliseen testaukseen. Testien tulee olla luotettavasti normeerattuja.

Ruotsinkielisten kokelaiden testeistä kerrotaan ruotsinkielisessä määräyksessä. Vieraskielisille kokelaille sovelletaan tutkintokielen testejä ja lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden lausunnossa annetaan kokonaisarvio kokelaan tilanteesta.

Testien lisäksi lausunnon laadinnassa on hyödynnettävä kokelaan lukioaikaisia koevastauksia ja muita suorituksia reaaliaineissa tai äidinkieleessä ja kirjallisuudessa sekä vieraassa kielessä.

Ylioppilastutkintolautakunta luokittelee lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden vaikutuksen koesuoritukseen neliportaisella asteikolla: ei vaikuta, vaikuttaa jonkin verran, vaikuttaa merkittävästi ja vaikuttaa erittäin paljon. Luokittelu vaikuttaa myönnettäviin erityisjärjestelyihin ja lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden huomioon ottamiseen arvostelussa (ks. luku 5 Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen arvostelussa).

Lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden perusteella voidaan kokelaalle myöntää erityisjärjestelyjä ylioppilastutkinnon kokeiden suorittamista varten. Mikäli lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus vaikuttaa

- jonkin verran kokeen suorittamiseen, voidaan kokelaalle myöntää oikeus suurentaa kirjasinkokoa ja oikeus suurempaan näyttöön;
- merkittävästi kokeen suorittamiseen, voidaan kokelaalle myöntää edellisen lisäksi lisää aikaa kokeen suorittamiseen;
- erittäin paljon kokeen suorittamiseen, voidaan kokelaalle myöntää edellisen lisäksi oikeus erilliseen pienryhmätilaan.

4.3 Erityisen vaikea elämäntilanne

Jotta erityisen vaikea elämäntilanne voidaan ottaa ylioppilastutkinnossa huomioon, tulee kokelaan hankkia asiaa koskeva lausunto. Erityisen vaikea elämäntilanne voi johtua esimerkiksi lähiomaisen vakavasta sairastumisesta tai kuolemasta, vaikeasta perhetilanteesta tai raskaasta oikeudellisesta prosessista.

Lausunnon voi antaa kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja tai lääkäri. Erityisjärjestelyn saaminen ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia, mutta tällaista lausuntoa voidaan hyödyntää erityisjärjestelyn tarpeen arvioinnissa.

Erityisen vaikeasta elämäntilanteesta kärsivälle kokelaalle voidaan myöntää erityisjärjestelyjä ylioppilastutkinnon kokeiden suorittamista varten.

Ylioppilastutkintolautakunta luokittelee vaikean elämäntilanteen vaikutuksen koesuoritukseen neliportaisella asteikolla: ei vaikuta, vaikuttaa jonkin verran, vaikuttaa merkittävästi ja vaikuttaa erittäin paljon. Luokittelu vaikuttaa erityisen vaikean elämäntilanteen huomioon ottamiseen arvostelussa (ks. luku 5. Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen arvostelussa).

4.4 Vieraskielisen kokelaan opetuskielen puutteellinen hallinta

Vieraskieliselle kokelaalle, jolla on puutteita opetuskielen hallinnassa, voidaan hakemuksesta myöntää erityisjärjestelynä kaksi tuntia lisää aikaa muissa kuin vieraan kielen kokeissa. Erityisestä syystä vieraskielisyyteen rinnastettavana pidetään sitä, että kokelaalla on puutteita tutkintokielen hallinnassa, esimerkiksi jos ruotsinkielinen kokelas suorittaa ylioppilastutkinnon suomeksi (tai päinvastoin). Erityinen syy voi olla esimerkiksi kokelaan asuinpaikkakunta tai se, että kyseessä on erityisen koulutustehtävän lukio.

Hakemuksesta tulee ilmetä väestörekisteriin merkitty äidinkieli, kotona käytettävät kielet sekä koulunkäynti, opiskelu tai työskentely suomeksi tai ruotsiksi. Lautakunta pisteyttää kokelaan kielitaustan oheisen taulukon kriteerien 1-2 perusteella.

Kokelaan kielitaustan pisteytys	0 pistettä	2 pistettä	4 pistettä	6 pistettä
1. Kokelaan kotona käytettävät kielet	vain suomi tai ruotsi;	vieraan kielen lisäksi myös suomi tai ruotsi;		vain vieraita kieliä
2. Koulunkäynti, opiskelu tai työskentely pääosin suomeksi tai ruotsiksi	yli kuusi vuotta;	kuusi vuotta tai alle;	neljä vuotta tai alle;	kaksi vuotta tai alle;

Hakemukseen liitetään kahden opettajan arvio vieraskielisen kokelaan opetuskielen puutteellisen hallinnan vaikutuksesta opintomenestykseen. Jos opetuskieliä on useita, kohdistuu arviointi tutkinnon kieleen. Molemmat opettajat arvioivat erikseen vaikutuksen opintomenestykseen alla olevan taulukon kriteerien 3.1-3.4 perusteella. Opettajista toinen on äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja tai suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän opettaja. Toinen opettaja on reaaliaineen opettaja.

Opettajan arvion pisteytys	0 pistettä	1 piste	2 pistettä	3 pistettä
3.1 Luettavan oppimateriaalin ymmärtäminen	Ei vaikeuksia	Lieviä vaikeuksia	Selviä vaikeuksia	Vakavia vaikeuksia
3.2 Tekstin tuottaminen	Ei vaikeuksia	Lieviä vaikeuksia	Selviä vaikeuksia	Vakavia vaikeuksia
3.3 Opetuksen seuraaminen	Ei vaikeuksia	Lieviä vaikeuksia	Selviä vaikeuksia	Vakavia vaikeuksia
3.4 Tehtävien suorittamiseen kuluva aika	Ei poikkeaa muista opiskelijoista	Vaatii vähän enemmän aikaa	Vaatii selvästi enemmän aikaa	Vaatii merkittävästi enemmän aikaa

Kokelaan kielitaustastaan saamat pisteet ja kummankin opettajan arviosta saadut pisteet lasketaan yhteen. Jos kokelas saa yhteensä vähintään 20/36 pistettä kriteerien perusteella ja hakemuksesta ilmenee lisäajan tarve, voidaan kokelaalle myöntää lisäaikaa.

5 Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottaminen arvostelussa

Sairaus tai vamma, lukihäiriö tai vaikea elämäntilanne voidaan ottaa arvostelussa huomioon vain, jos kokelas on saamassa kokeesta hylätyn arvosanan. Tällöin kokelaan pistemäärää korotetaan alla olevan taulukon mukaisesti. Korotettu pistemäärä voi olla enintään yhtä suuri kuin approbatur-arvosanan vähimmäispistemäärä. Korotus tehdään yhden koesuoritusta heikentävän syyn perusteella koetta kohti siten, että huomioon otetaan syy, jonka perusteella kokelas saa eniten pisteitä.

	Pistemäärän enimmäiskorotus, jos sairaus tai vamma, erityisen vaikea elämäntilanne tai lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus vaikuttaa koesuoritukseen...		
Kokeen maksimipistemäärä	...jonkin verran	...merkittävästi	...erittäin paljon
60 pistettä	1 piste	1 piste	2 pistettä
120 pistettä	1 piste	2 pistettä	3 pistettä
209 pistettä	2 pistettä	4 pistettä	6 pistettä
229 pistettä	2 pistettä	4 pistettä	6 pistettä
299 pistettä	3 pistettä	6 pistettä	8 pistettä

6 Muutoksenhaku päätökseen

Erityisjärjestelyitä koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolaissa säädetään (L xxx/2019 23 § 1 mom.). Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Koesuoritusta heikentävän syyn huomioon ottamisesta arvostelussa saa vaatia oikaisua siten kuin Ylioppilastutkintolautakunnan yleisissä määräyksissä ja ohjeissa määrätään arvostelua koskevasta oikaisupyynnöstä. Oikaisumenettelyssä tehtyyn päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla (L xxx/2019 23 § 2 mom.).

7 Voimaantulo ja siirtymäsäännös

Tämä määräys, joka tulee voimaan 1. elokuuta 2019, korvaa aiemmat Ylioppilastutkintolautakunnan määräykset Sairauden, vamman tai puoltolauseen huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa (26.8.2016), Kuulovamman huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa (16.12.2016), Luku- ja kirjoitushäiriön huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa (16.12.2016) ja Vieraskieliset kokelaat - Ylioppilastutkintolautakunnan määräys rehtoreille ja opettajille (26.8.2016). Päätöksiä, jotka vaikuttavat syksyn 2019 tutkintoon, tehdään näiden määräysten mukaan jo ennen määräyksen voimaantuloa.

Aiempien tutkintokertojen arvosanan nostot jäävät sellaisinaan voimaan, eikä niitä muuteta.

Aiempien määräysten mukaiset erityisjärjestelypäätökset säilyvät voimassa syksyn 2020 ylioppilastutkinto mukaan lukien.

Kokelaat, joilla on lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus, voivat hakea erityisjärjestelyä ja arvostelussa huomioon ottamista erillisellä muutoshakemuksella aiemmin toimittamansa Luku- ja kirjoitushäiriön huomioon ottaminen ylioppilastutkinnossa -hakemuksen perusteella.

Vieraskieliset kokelaat, joilla on opetuskielen hallinnassa puutteita, voivat hakea erityisjärjestelyä aiemmin toimittamansa selvityksen perusteella erillisellä muutoshakemuksella. Lisäaika myönnetään kokelaille, joiden vieraskielisyyden on katsottu aiheuttavan selviä vaikeuksia tai vakavia vaikeuksia ylioppilastutkinnon kokeessa suoriutumiseen.

Tämän määräyksen mukaisia syksyn 2019 ylioppilastutkinnon erityisjärjestelyjä koskevia hakemuksia voi lähettää lautakunnalle 23.5.2019 asti, vaikka uusi määräys ei vielä ole astunut voimaan. Hakemuksissa voi käyttää aiempien määräysten mukaisia tietoja, lausuntoja ja lomakkeita. Vieraskielisyys selvityksen lisätietokentästä tulee kuitenkin ilmetä, että kokelas hakee erityisjärjestelyä. Lisäaika myönnetään kokelaille, joiden vieraskielisyyden on katsottu aiempien kriteerien perusteella aiheuttavan selviä vaikeuksia tai vakavia vaikeuksia ylioppilastutkinnon kokeessa suoriutumiseen.

Ääniaineistoiltaan rajoitettu koe järjestetään tämän määräyksen mukaisesti ensimmäistä kertaa syksyn 2020 tutkinnossa. Tätä edeltävissä tutkinnoissa sovelletaan aiempia määräyksiä kuullunymmärtämisen osakoikeesta vapauttamisesta samalla tavalla kuin niitä on sovellettu toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten kokeiden kuullunymmärtämistehtäviin ennen näiden määräysten voimaantuloa.

Näkövammaisen apuvälineillä suoritettava koe järjestetään tämän määräyksen mukaisesti ensimmäistä kertaa syksyn 2020 tutkinnossa. Tätä edeltävissä tutkinnoissa sovelletaan aiempia määräyksiä näkövammaisille kokelaille tarkoitetuista korvaavista tehtävistä samalla tavalla kuin niitä on sovellettu ennen näiden määräysten voimaantuloa.

YLIOPPILASTUTKINTOLAUTAKUNTA

2019